

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра соціальної психології та психології розвитку

Проректор

“ ”

20 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ НАСИЛЛЯ»

підготовки бакалавра
галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**
спеціальність **053 Психологія**

Івано-Франківськ – 2019 рік

Робоча програма з «Психології насилля» для студентів ОР «Бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія». «29» серпня 2019 р. 23 с.

Розробники: Федоришин Г.М., доцент кафедри соціальної психології та психології розвитку, кандидат психологічних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціальної психології та психології розвитку

Протокол від «29» серпня 2019 р. № 1

Завідувач кафедри
соціальної психології
та психології розвитку
«29» серпня 2019 р.

Заграй Л.Д.

Схвалено науково-методичною радою філософського факультету.

Протокол від «5» вересня 2019 р. №1
«5» вересня 2019 р.

Голова _____ (Пілецька Л.С.)

© Федоришин Г.М. 2019 рік
© Федоришин Г.М. 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
	Напрямок підготовки		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування) 053 Психологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		__3__-й	__3__-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		__5__-й	__5__-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		12 год.	8_ год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	_2_ год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
60 год.	_80_ год.		
Індивідуальні завдання:			
		__ год.	
		Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33,3 % : 66,7 %

для заочної форми навчання – 11,1 % : 88,9 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: розкрити значення даного курсу у структурі практичної діяльності психолога; сформувати наукові уявлення про соціально-психологічну природу насилля, його різновиди, генезис, наслідки; сформувати практичні навички психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства і які вчинили насильство, застосування технологій попередження насильства.

Завдання:

- сформувати систематизоване уявлення про природу насильства, його різновиди, прояви і наслідки;
- проаналізувати фактори і теорії насильницької поведінки;
- здійснити аналіз віктимологічних характеристик жертви насильства;
- ознайомити студентів з технологіями попередження насильства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути:

Загальні компетентності:

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, мислити концептуально, системно, самогенно.

Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Навички міжособистісної взаємодії, володіння соціально-психологічними механізмами взаєморозуміння і взаємовпливу.

Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетентності

Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту населення.

Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання

Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи її розв'язання.

Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, які мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

Виявляти і вирішувати соціально-психологічні проблеми особистості у великих і малих групах.

Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Структурно-логічне місце курсу в навчальному процесі підготовки фахівців

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення

«Психологіїнасилля»

«Соціальна психологія», «Консультативна психологія», «Клінічна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Психологія сім'ї», «Загальна психологія», «Психодіагностика», «Кримінальна психологія».
--

«Філософія», «Соціологія», «Кримінологія»

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Насильство як соціально-психологічний феномен

Мета: ознайомити студентів із прикладними дослідженнями причин та проявів насильства.

Зміст. Предмет, завдання, проблематика дисципліни. Визначення основних понять. Історичні аспекти проблеми насильства і жорстокого ставлення.

Дослідження з проблеми насильства: філософів (В.Ананьїн, Д.Метілка та ін.), психологів (І.Бех, Л.Берковиць, О.Лютак, Н.Максимова, В.Оржеховська,

О.Орлов, Л.Повалій, Т.Цюман, І.Фурманов та ін.), педагогів (О.Безпалько, Т.Гончарова, Н.Заверико, І.Зверєва, Л.Нечипоренко, Н.Опухова, В.Постовий та ін.), соціологів (О.Бойко, Л.Герасіна, В.Закірова, А.Ноур, Т.Шипунова, М.Юрій та ін.), правознавців (І.Басиста, В.Брижик, І.Дроздова, А.Запорожцев, А.Лабунь та ін.). Причини та джерела насильства. Віддалені та безпосередні наслідки пережитого насильства.

Тема 2. Види та форми прояву насильства

Мета: ознайомити студентів основними видами насильства та їх проявами у різних сферах життєдіяльності особистості та суспільства.

Зміст. Фізичне насильство у шкільному та сімейному середовищі (форми прояву, індикатори, наслідки). Загальні уявлення про сексуальне насильство. Загальні уявлення про емоційне (психологічне) насильство. Загальні уявлення про економічне насильство (нехтування потребами). Інформаційне насильство як соціально-психологічна проблема. Форми насильства: булінг, мобінг. Гендерні зловживання. Прояви насильства у пенітенціарних установах. Військове насильство.

Тема 3. Особи групи ризику щодо насильства

Мета. Сформувати у студентів уявлення про категорію осіб групи ризику щодо насильства

Зміст. Діти - свідки насильства. Діти з дистантних сімей. Вимушені переселенці. Особи з обмеженими можливостями (з вадами у фізичному й психічному розвитку, старечого віку). Соціальні сироти та діти вулиці. Діти з девіантною і делінквентною поведінкою. Діти з суїцидальнимисхильностями.

Тема 4. Віктимологічні ознаки потерпілих від насильства

Мета. Ознайомити студентів з віктимологічними характеристиками жертв насильства

Визначення поняття віктимної поведінки. Різновиди віктимної поведінки в ситуаціях сімейного насильства. Участь майбутньої жертви у створенні ситуації насильства. Свідома провокація жертви. Поведінка жертви в момент здійснення акту насильства. Поведінка жертви після здійснення насильства. Гендерні аспекти віктимної поведінки.

Змістовий модуль 2.

Тема 5. Технології психологічної допомоги у ситуації насильства та профілактики насильства

Мета. Ознайомити студентів з технологіями психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства та програмами профілактики насильства.

Зміст. Види психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства. Посттравматична інтервенція. Первинна бесіда. Специфіка консультування постраждалих від насильства. Емоційні реакції консультанта. Стадії психотерапевтичної роботи. Емоційні реакції жінок, які пережили насильство

Загальні завдання, які має вирішити жінка - жертва насильства, щоб подолати травматичну ситуацію. Прояв психологічних захистів у клієнтів. Психологічні технології повторного проживання травматичної події та роботи з емоціями

Програми профілактики насильства міжнародних та всеукраїнських громадських організацій (Українська Гельсінська спілка з прав людини, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), [Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна»](#), Жіночий консорціум України, український фонд «Благополуччя дітей» та ін.).

Тема 6. Технології психологічної допомоги особам, які вчинили насильство

Мета. Ознайомити студентів з технологіями та програмами психологічної допомоги особам, які вчинили насильство

Зміст. Детермінація насильницької поведінки. Кримінологічна характеристика особи насильника. Клінічні та психологічні характеристики осіб, які вчинили насильство. Психологічні особливості неповнолітніх, які вчинили насильство. Програми психологічної корекції насильницької поведінки: зарубіжний та вітчизняний досвід. Алгоритм роботи психолога з особою, яка вчинила насильство.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Насильство як соціально-психологічний феномен	9	2	2			5	12	2				10
Тема 2. Види та форми прояву насильства	16	2	4			10	17	2				15
Тема 3. Діти групи ризику щодо насильства	16	2	4			10	16	1				15
Тема 4. Віктимологічні ознаки потерпілих від насильства	9	2	2			10	11	1				10
Разом за	50	8	12			35	56	6				50

змістовим модулем 1													
Змістовий модуль 2.													
Тема	5.	21	2	4			15	22	1	1			20
Технології психологічної допомоги ситуації насильства та профілактики насильства	у та												
Тема	6.	19	2	2			10	12	1	1			10
Технології психологічної допомоги особам, які вчинили насильство													
Разом за змістовим модулем 2		42	4	6			30	34	2	2			30
Усього годин		90	12	18			60	90	8	2			80
Модуль 2													
ІНДЗ				-	-		-			-	-		-
Усього годин													

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми (для стаціонару)	Кількість годин
	Змістовий модуль 1.	
1	Історичні аспекти проблеми насильства і жорстокого ставлення до дітей	2
2	Види та форми насильства	4
3	Діти групи ризику щодо насильства	4
4.	Віктимологічні ознаки потерпілих від насильства	2
	Змістовий модуль 2.	
5.	Психологічна допомога постраждалим від насильства. Профілактика насильства	4
6.	Психологічна допомога кривдникам	2

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми (для заочного відділення))	Кількість годин
	Змістовий модуль 2.	
1	Психологічна допомога постраждалим від насильства. Профілактика насильства	1
2	Психологічна допомога кривдникам	1

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми (для стаціонару)	Кількість Годин , кількість балів
	Змістовий модуль 1.	
1	<p>Тема 1. Насильство як соціально-психологічний феномен Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: Лютак О. Насильство як соціально-психологічний феномен / Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Вип.19. Ч.1. С. 18-185. План аналізу.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теорії біологічної природи агресивної поведінки. 2. Психологічні теорії насильницької поведінки. 3. Соціокультурні теорії насильницької поведінки. 4. Чинники насильницької поведінки в українських родинах. 5. Наслідки насильства для дитини. <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно теорій насилля, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих, виділяє особистісний та сімейний контекст насилля, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	5/ 1 бал
2	<p>Тема 2. Види і прояви насильства Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів) План аналізу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Який вид насилля представлено? 2. У якій сфері відбувається дане насилля? 3. Які чинники спричинили дане насилля? 	10 / 3

	<p>4. Як різні теорії насилля пояснюють даний вид насилля. 5. Які наслідки насильства для жертви і кривдника.</p> <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно видів насильства, теорій насилля, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих і кривдників, виділяє особистісний та сімейний контекст насилля, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p> <p>Підготувати наукове повідомлення та самостійно підібрати літературу до тем (одна на вибір): «Насилля на роботі: мобінг»; «Ризики у роботі вчителів: насилля вчителів з боку учнів»; «Інформаційне насильство як соціально-психологічна проблема»; «Прояви насилля в окупованих територіях», «Військове насилля: причини, прояви та наслідки», «Пенітенціарне насилля: причини, прояви та наслідки», «Гендерне насилля: причини, прояви та наслідки», «Домашнє насилля: причини, прояви та наслідки». Обсяг повідомлення – до 5 сторінок. Обсяг наукових джерел – 5.</p> <p>План наукового повідомлення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Актуальність проблеми. Хто з українських і зарубіжних вчених вивчав цю проблему? 2. Висвітлення ключових понять. 3. Причини виникнення досліджуваного явища. 4. Наслідки безпосередні і віддалені для жертв та кривдників насилля. 5. Висновки. <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент, на основі аналізу наукових джерел, демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно представленого виду насильства, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих і кривдників, виділяє ключові поняття, чітко структурує роботу, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	
3	<p>Тема 3. Діти групи ризику щодо насилля</p> <p>Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: Губко А.А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А.Губко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. :</p>	10 / 2

	<p>Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 46-50. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_12</p> <p>План аналізу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історія вивчення питання «шкільний булінг» 2. Основні індикатори булінгу 3. Форми булінгу 4. Палітра емоційних ставлень учасників булінгу 5. Механізми, які сприяють розповсюдженню булінгу <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент, на основі аналізу наукових джерел, демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно історії вивчення явища булінгу, здійснює аналіз індикаторів та форм булінгу, емоцій учасників булінгу та механізмів поширення булінгу у школі, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p> <p>Підготувати портфоліо в електронному варіанті (статті, відео, наукові повідомлення, репортажі – не менше 5-ти джерел) на тему: «Психологічна допомога дітям з сімей, які постраждали внаслідок військових дій в Україні».</p> <p>Орієнтовний план</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перша психологічна допомога 2. Психологічні особливості поведінки дітей, які пережили психотравмуючу ситуацію 3. Адаптація внутрішньоопереміщених дітей до нових умов життя 4. Особливості надання психологічної допомоги дітям, які пережили втрату близької людини <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - портфоліо відображає сутність досліджуваного явища та технології, студент проявив старанність та зацікавленість у пошуку і підборі матеріалу. У портфоліо, окрім статей та відео, подано коротку анотацію опрацьованих джерел. Студент вільно володіє матеріалом, зацікавлює аудиторію обраною тематикою, спонукає аудиторію до подальшого самостійного вивчення, робить узагальнення та висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - портфоліо відображає сутність досліджуваного явища, однак тема розкрита частково. Студент підготував студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань. вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - у портфоліо досліджувана проблема відображена фрагментарно, досліджувані явища розуміються студентом не достатньо повно.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - портфоліо не відображає досліджуваного явища, студент не здійснив аналіз, не правильно трактує ключові поняття.</p>	
4	<p>Тема 4. Віктимологічні характеристики потерпілих від насильства</p> <p>Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: «Шляхи віктимізації жінок - жертв домашнього насильства» // Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили</p>	10 / 1

	<p>наси́льство в сім'ї / Укладачі: Мустафаєв Г.Ю., Довгаль І.І. – Київ, 2011. С. 21-27.</p> <p>План аналізу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Механізми формування «навченої безпорадності». Технологія промивання мізків. 2. Методи перетворення жінки на кривдника. 3. Рівні віктимізації жінок. <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно механізмів перетворення жінки на жертву, рівнів віктимізації, методів та технологій, які використовуються кривдником для перетворення жінки у жертву, вмє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вмє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	
	Змістовий модуль 2.	
5	<p>Тема 5. Психологічна допомога постраждалим від насильства. Профілактика насильства</p> <p>Здійснити аналіз статті та скласти тези згідно плану: Загальні засади протидії насильству в сім'ї // Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Укладачі: Мустафаєв Г.Ю., Довгаль І.І. – Київ, 2011. С.27-40</p> <p>План аналізу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стратегії боротьби з насильством 2. Кроки держави та суспільні програми з протидії насильству. 3. Аналіз закону України «Про попередження насильства в сім'ї» 4. Функції управління у справах сім'ї та молоді 5. Регіональний та місцевий рівні у протидії домашньому насиллю 6. Компетенція служби у справах дітей і органів опіки та піклування 7. Сфера діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо попередження насильства в сім'ї 8. Повноваження органів внутрішніх справ 9. Діяльність закладів освіти й охорони здоров'я в системі протидії насильству в сім'ї 10. Діяльність кризових центрів для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення, щодо реалізації корекційних програм <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно механізмів профілактики насилля у сім'ї згідно плану, вмє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вмє робити узагальнюючі висновки.</p>	15 / 2

	<p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	
6	<p>Тема 6. Психологічна допомога кривдникам</p> <p>Опрацювати статтю і скласти тези: Корекційні програми як засіб організації корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї (С.141 – 163) // Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної І.М. К.: Україна, 2011. 171 с.</p> <p>Питання для аналізу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте поняття «Зміст корекційних програм» 2. Схарактеризуйте труднощі в розробці змісту корекційних програм. 3. Розкрийте вимоги до складання корекційних програм. 4. Назвіть мету і завдання корекційної програми. 5. Що є критеріями ефективності проходження корекційної програми? <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно змісту, вимог, мети, критеріїв ефективності корекційних програм, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	10 / 1
	Разом	60

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми (для заочної форми навчання)	Кількість Годин, кількість балів
	Змістовий модуль 1.	
1	<p>Тема 1. Насильство як соціально-психологічний феномен</p> <p>Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: Лютак О. Насильство як соціально-психологічний феномен / Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Вип.19. Ч.1. С. 18-185.</p> <p>План аналізу.</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Теорії біологічної природи агресивної поведінки. 7. Психологічні теорії насильницької поведінки. 8. Соціокультурні теорії насильницької поведінки. 	10/ 1 бал

	<p>9. Чинники насильницької поведінки в українських родинах. 10. Наслідки насильства для дитини.</p> <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно теорій насилля, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих, виділяє особистісний та сімейний контекст насилля, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	
2	<p>Тема 2. Види і прояви насильства</p> <p>Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів)</p> <p>План аналізу</p> <p>6. Який вид насилля представлено? 7. У якій сфері відбувається дане насилля? 8. Які чинники спричинили дане насилля? 9. Як різні теорії насилля пояснюють даний вид насилля. 10. Які наслідки насильства для жертви і кривдника.</p> <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно видів насильства, теорій насилля, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих і кривдників, виділяє особистісний та сімейний контекст насилля, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p> <p>Підготувати наукове повідомлення та самостійно підібрати літературу до тем (одна на вибір): «Насилля на роботі: мобінг»; «Ризики у роботі вчителів: насилля вчителів з боку учнів»; «Інформаційне насильство як соціально-психологічна проблема»; «Прояви насилля в окупованих територіях», «Військове насилля: причини, прояви та наслідки», «Пенітенціарне насилля: причини, прояви та наслідки», «Гендерне насилля: причини, прояви та наслідки», «Домашнє насилля: причини, прояви та наслідки». Обсяг повідомлення – до 5 сторінок. Обсяг наукових джерел – 5.</p> <p>План наукового повідомлення</p> <p>6. Актуальність проблеми. Хто з українських і зарубіжних вчених вивчав цю проблему? 7. Висвітлення ключових понять.</p>	15 / 3

	<p>8. Причини виникнення досліджуваного явища. 9. Наслідки безпосередні і віддалені для жертв та кривдників насилля. 10. Висновки.</p> <p>Критерії оцінювання Оцінка «відмінно» - студент, на основі аналізу наукових джерел, демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно представленого виду насильства, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих і кривдників, виділяє ключові поняття, чітко структурує роботу, вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	
3	<p>Тема 3. Діти групи ризику щодо насилля Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: «Шкільний булінг як форма насильства між школярами». Рекомендована література: Губко А.А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А.Губко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 46-50. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_12</p> <p>План аналізу</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Історія вивчення питання «шкільний булінг» 7. Основні індикатори булінгу 8. Форми булінгу 9. Палітра емоційних ставлень учасників булінгу 10. Механізми, які сприяють розповсюдженню булінгу <p>Критерії оцінювання Оцінка «відмінно» - студент, на основі аналізу наукових джерел, демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно історії вивчення явища булінгу, здійснює аналіз індикаторів та форм булінгу, емоцій учасників булінгу та механізмів поширення булінгу у школі, вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки. Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p> <p>Підготувати портфоліо в електронному варіанті (статті, відео, наукові повідомлення, репортажі – не менше 5-ти джерел) на тему: «Психологічна допомога дітям з сімей, які постраждали внаслідок військових дій в Україні».</p> <p>Орієнтовний план</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Перша психологічна допомога 6. Психологічні особливості поведінки дітей, які пережили психотравмуючу ситуацію 	15 / 2

	<p>7. Адаптація внутрішньопереміщених дітей до нових умов життя</p> <p>8. Особливості надання психологічної допомоги дітям, які пережили втрату близької людини</p> <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - портфоліо відображає сутність досліджуваного явища та технології, студент проявив старанність та зацікавленість у пошуку і підборі матеріалу. У портфоліо, окрім статей та відео, подано коротку анотацію опрацьованих джерел. Студент вільно володіє матеріалом, зацікавлює аудиторію обраною тематикою, спонукає аудиторію до подальшого самостійного вивчення, робить узагальнення та висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - портфоліо відображає сутність досліджуваного явища, однак тема розкрита частково. Студент підготував студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань. вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - у портфоліо досліджувана проблема відображена фрагментарно, досліджувані явища розуміються студентом не достатньо повно.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - портфоліо не відображає досліджуваного явища, студент не здійснив аналіз, не правильно трактує ключові поняття.</p>	
4	<p>Тема 4. Віктимологічні характеристики потерпілих від насильства</p> <p>Опрацювати статтю і написати тези згідно плану: «Шляхи віктимізації жінок - жертв домашнього насильства» // Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Укладачі: Мустафаєв Г.Ю., Довгаль І.І. – Київ, 2011. С. 21-27.</p> <p>План аналізу</p> <p>4. Механізми формування «навченої безпорадності». Технологія промивання мізків.</p> <p>5. Методи перетворення жінки на кривдника.</p> <p>6. Рівні віктимізації жінок.</p> <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно механізмів перетворення жінки на жертву, рівнів віктимізації, методів та технологій, які використовуються кривдником для перетворення жінки у жертву, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	10 / 1
	Змістовий модуль 2.	
5	<p>Тема 5. Психологічна допомога постраждалим від насильства. Профілактика насильства</p> <p>Здійснити аналіз статті та скласти тези згідно плану: Загальні засади протидії насильству в сім'ї // Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Укладачі: Мустафаєв Г.Ю., Довгаль І.І. – Київ, 2011. С.27-40</p>	20 / 2

	<p>План аналізу</p> <ol style="list-style-type: none"> 11. Стратегії боротьби з насильством 12. Кроки держави та суспільні програми з протидії насильству. 13. Аналіз закону України «Про попередження насильства в сім'ї» 14. Функції управління у справах сім'ї та молоді 15. Регіональний та місцевий рівні у протидії домашньому насиллю 16. Компетенція служби у справах дітей і органів опіки та піклування 17. Сфера діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо попередження насильства в сім'ї 18. Повноваження органів внутрішніх справ 19. Діяльність закладів освіти й охорони здоров'я в системі протидії насильству в сім'ї 20. Діяльність кризових центрів для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення, щодо реалізації корекційних програм <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно механізмів профілактики насилля у сім'ї згідно плану, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>	
6	<p>Тема 6. Психологічна допомога кривдникам</p> <p>Опрацювати статтю і скласти тези: Корекційні програми як засіб організації корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї (С.141 – 163) // Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної І.М. – К.: Україна, 2011. – 171 с.</p> <p>Питання для аналізу</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Розкрийте поняття «Зміст корекційних програм» 7. Схарактеризуйте труднощі в розробці змісту корекційних програм. 8. Розкрийте вимоги до складання корекційних програм. 9. Назвіть мету і завдання корекційної програми. 10. Що є критеріями ефективності проходження корекційної програми? <p>Критерії оцінювання</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно змісту, вимог, мети, критеріїв ефективності корекційних програм, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та</p>	10 / 1

аргументовано вербалізуються. Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.	
Разом	60

9. Індивідуальні завдання

10. Методи навчання

Лекційна форма проведення занять передбачає застосування таких методів:

1. Пояснювально-ілюстративного.
2. Проблемного засвоєння матеріалу.
3. Дискусії.
4. Медіатехнології навчання.

Семінарські та практичні форми занять передбачають застосування методів:

1. Частково-пошукового.
2. Дослідницького.
3. Інтерактивного: брейнстормінгу, рольових ігор, метод кейсів.

11. Методи контролю

1. Тестовий контроль по темам.
2. Усне опитування.
3. Підсумковий тест.
4. Контрольна робота (презентація).

Вимоги до презентації: Тематика обирається самостійно, згідно програми курсу.

Створення презентації потребує вміння застосовувати інтегровані знання програмного матеріалу дисципліни. Мета презентації – набуття студентами навичок з аналізу власної роботи і публічного представлення результатів дослідження. Вимоги до презентації:

- Стислий виклад матеріалу, максимальна інформативність тексту. 10-12 слайдів (powerpoint).
- Ретельно структурована інформація.
- Наявність коротких та лаконічних заголовків, маркованих та нумерованих списків.
- Важливу інформацію (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) треба подавати великим та виділеним шрифтом і розміщувати в лівому верхньому кутку слайда
- Другорядну інформацію бажано розміщувати внизу слайда.
- Кожному положенню (ідеї) треба відвести окремий абзац.
- Головну ідею треба викласти в першому рядку абзацу.
- Використовуйте табличні форми подання інформації (діаграми, схеми) для ілюстрації найважливіших фактів, що дасть змогу подати матеріал компактно й наочно.
- Графіка має органічно доповнювати текст.

- Пояснення треба розміщувати якнайближче до ілюстрацій, із
- якими вони мають з'являтися на екрані одночасно.

Усю текстову інформацію потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок.

Критерії оцінювання презентації:

1. Мета: відповідність частин презентації меті та предмету дослідження.
2. Висновки: узагальнення результатів дослідження та їх відповідність меті, формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження.
3. Ключові положення: розкриття теми дослідження з допомогою ключових положень.
4. Структура: логічна послідовність інформації, актуалізація теми дослідження, що пробуджує інтерес, на початку презентації, та завершення із спонуканням до продовження дослідження наприкінці презентації.

Орієнтовний перелік питань до заліку з курсу «Психологія насилля»

1. Предмет, завдання, проблематика курсу «Психологія насилля».
2. Історичні аспекти проблеми насильства і жорстокого ставлення до дітей.
3. Причини та джерела насильства.
4. Теорії насильства.
5. Наслідки пережитого насильства.
6. Фізичне насильство у шкільному та сімейному середовищі та його наслідки.
7. Загальні уявлення про сексуальне насильство над дітьми.
8. Загальні уявлення про емоційне (психологічне) насильство над дітьми.
9. Загальні уявлення про економічне насильство (нехтування потребами).
10. Шкільний булінг як форма насильства між школярами.
11. Ризики у роботі вчителів: насилля вчителів з боку учнів.
12. Форми насильства: мобінг.
13. Інформаційне насильство як соціально-психологічна проблема.
14. Діти з обмеженими можливостями.
15. Діти з девіантною і делінквентною поведінкою.
16. Діти вулиці: безпритульні неповнолітні.
17. Діти з суїцидальними схильностями.
18. Технології попередження суїцидальних тенденцій у школярів.
19. Соціальне сирітство як фактор насильства.
20. Психологічна допомога дітям, які стали свідками насильства.
21. Профілактика насильства у сім'ях трудових мігрантів.
22. Організація роботи психолога з дітьми з сімей вимушених переселенців.
23. Психологічна допомога дітям з сімей, які проживають у зоні військових конфліктів: проблематика, організація.
24. Різновиди віктимної поведінки в ситуаціях сімейного насильства.

25. Участь майбутньої жертви у створенні ситуації насильства. Свідома провокація.
26. Поведінка жертви в момент здійснення акту насильства.
27. Поведінка жертви після здійснення насильства.
28. Гендерні аспекти віктимної поведінки.
29. Види психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства. Посттравматична інтервенція. Первинна бесіда.
30. Специфіка консультивання постраждалих від насильства.
31. Емоційні реакції консультанта.
32. Стадії психотерапевтичної роботи.
33. Емоційні реакції жінок, які пережили насильство
34. Загальні завдання, які має вирішити жінка - жертва насильства, щоб подолати травматичну ситуацію.
35. Прояв психологічних захистів у клієнтів – жертв насильства.
36. Психологічні технології повторного проживання травматичної події та роботи з емоціями.
37. Характеристика винного у сексуальному насильстві щодо дитини.
38. Рекомендації батькам стосовно того, як поводити себе, коли дитина розповідає про факт насильства.
39. Алгоритм роботи фахівця з жертвами сексуального насильства: цілі, принципи, організація простору для первинної бесіди, первинна бесіда
40. Робота психолога з батьками.
41. Функції та повноваження органів і установ щодо захисту дітей від жорстокого поводження та насильства в сім'ї.
42. Профілактика насильства в сім'ї та в освітньому середовищі.
43. Інноваційні форми профілактики насильства.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування						С.Р.	К.р.	Підсумковий тест	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2		10	10	20	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6				
10	10	10	10	10	10				

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		

60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчального курсу «Психологія насилля».
2. Опорні конспекти лекцій.
3. Мультимедійне забезпечення.
4. Текстові та електронні варіанти тестів для підсумкового контролю знань.

Інструменти, обладнання, програмне забезпечення

Навчальна дисципліна «Психологія насилля» передбачає використання мультимедійного обладнання (комп'ютер, проектор).

14. Рекомендована література

Базова

1. Губко А.А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А.Губко // [Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки](#). - 2013. - Вип. 114. - С. 46-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2013_114_12
2. Лютак О. Насильство як соціально-психологічний феномен / О.Лютак / Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Вип.19. – Ч.1. - С. 18- - 185.
3. Олифіренко Ю.І. Сутнісні характеристики явища соціального сирітства в Україні / Ю.І.Олифіренко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. - № 1 (72). – 2014. – С.305 – 313.
4. Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. / За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної І.М. – К.: Україна, 2011. – 171 с.
5. Федоришин Г. М. Профілактика насильства в сім'ї та в освітньому середовищі: навчально-методичний посібник / Г. М. Федоришин, О. З. Лютак. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 254 с.
6. Федоришин Г.М. Модель первинної профілактики жорстокого ставлення до дітей у сім'ї / Г.Федоришин // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психо-логія. – Івано-Франківськ : Видавництво ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2014. - Вип.19. – Ч.1.- С.194-205.

7. Федоришин Г.М. Екопсихологія інформаційного середовища та патогенні комунікативні технології / Г.Федоришин // «Медіатравма в умовах інформаційної війни: психологічний та педагогічний аспекти» [Електр. ресур] / Матеріали І Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 20–21 червня 2017 р.) // mediaosvita.org.ua. – 2017 – Режим доступу: <http://mediaosvita.org.ua>

Допоміжна

1. Васьківська С. Допомога жертвам сексуального насильства // Психолог. -2006. - № 10. - С. 23-25.
2. Заключні зауваження та рекомендації комітету ООН з прав дитини: версія, адаптована для дітей та підлітків / Укл. Т.Алексеевко, К.Шендеровський, О.Москаленко, 2011 р.[електр. видання]. – Режим доступу: osvita-mk.org.ua/.../1329439784_CRC_Child_Friendly_Ada
3. Гончарова Т. В. Насильство дітей у сім'ї : умови, причини й фактори виникнення / Т. Гончарова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. - № 4. - 2010. – С. 47-53.
4. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 р. № 2789-III. – Режим доступу : <http://www.childfund.org.ua/irc/law/view/361/5>.
5. Здравомыслова О. Насилие в семье и кризис традиционной концепции воспитания // Социальная педагогика: Деловой журнал для социальных работников и педагогов. - 2005. -№ 1. - С. 123-127.
6. Зиновьева Н.О., Михайлова Н.Ф. Психология и психотерапия насилия. Ребенок в кризисной ситуации.-СПб.: Речь, 2005.-248 с.
7. Защита детей от жестокого обращения / под ред. Е. Волковой. – С. Пб. : Питер, 2007. – 256 с.
8. Каткування та жорстоке поводження з дітьми в Україні. / За заг. ред. Захарова Є. Ю. — Харків: Права людини, 2013. — 244 с.
9. Кожна п'ята дитина зазнає знущань в інтернеті – дослідження. - Режим доступу : <http://www.childfund.org.ua/irc/internet/view/1791/4>
10. Малкина-Пых И.Г. Психология поведения жертвы.-М.: Изд-во Эксмо,2006.-1008 с
11. Мороз Р. Запобігання і подолання наслідків насильства // Психолог. - 2006. -№ 5. - С. 23-27.
12. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми: методичний посібник для освітян / Авт.: Журавель Т. В., Кочемировська О. О., Ясеновська М. Е. / За заг. ред. Безпалько О. В. – К.: ТОВ “К.І.С.“, 2010. – 242 с.elibrary.kubg.edu.ua/.../T_Zhuravel_O_Kochemirovska_M_Yasenovska_P_VPVNZP.
13. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України / Укладачі : Запорожцев А. В.,

- Лабунь А. В., Заброда Д. Г., Басиста І. В., Дроздова І. В., Брижик В. О., Мусієнко О. М. – Київ, 2012. – 246 с.
14. Сексуальне насильство над дітьми : причини, наслідки, профілактика : інформ.-метод. посібник / за заг. ред. Цюман Т. П. – К. : ФОП Пономаренко Я.М., 2011. – 76 с.
 15. Федоришин Г.М. Нехтування потребами дитини як вид насильства та його наслідки / Г.Федоришин // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психо-логія. – Івано-Франківськ: Ви-давництво ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефа-ника», 2014. - Вип.19. –Ч.2.-С.182-190.
 16. Федоришин Г.М. Сексуальне насильство над дітьми у сім'ї як соціальна і психологічна проблема / Г.Федоришин // Науковий журнал «Молодий вчений». – Херсон: «Видавничий дім «Гельветика»», 2017. - № 8 (48) серпень. – Ч.2. – С.186-191.
 17. Федоришин Г.М. Екопсихологія інформаційного середовища та патогенні комунікативні технології / Г.Федоришин // «Медіатравма в умовах інформаційної війни: психологічний та педагогічний аспекти» [Електр. ресурс] / Матеріали І Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 20–21 червня 2017 р.) // mediaosvita.org.ua. – 2017 – Режим доступу: <http://mediaosvita.org.ua>